

Joanna Mikosz

<https://orcid.org/0000-0001-8864-617X>

Wydział Filologiczny
Uniwersytet Łódzki

Charakterystyka rynku prasy łódzkiej. Szkic bibliograficzny

Słowa kluczowe: prasa łódzka XX i XXI wieku, typologia prasy, historia prasy łódzkiej XX i XXI wieku

Key words: Lodz press of the 20th and 21st centuries, press typology, history of Lodz press market of the 20th and 21st centuries

Wstęp

Prasa stanowi swego rodzaju ilustrację zjawisk i procesów, zachodzących głównie na płaszczyźnie społecznej, kulturalnej, politycznej, obyczajowej i ekonomicznej. Dla praktyków życia publicznego „jest środkiem osiągania celów edukacyjnych, oświatowych, marketingowych, propagandowych oraz politycznych”. Dla działaczy gospodarczych zaś jest zazwyczaj źródłem dochodów finansowych oraz prestiżu.

(Kowalczyk 1999: 5)

Celem napisania poniższego artykułu jest zaprezentowanie rynku prasy łódzkiej. W centrum zainteresowań badawczych znalazło się czasopiśmiennictwo ukazujące się wyłącznie na terenie tego miasta. Publikacja ma charakter przyczynkowski i skupia się jedynie na zarysowaniu procesu przeobrażeń i stanu prasy współczesnej w Łodzi. Należy także dodać, że materiał badawczy do 1994 roku został przejęty bez zmian z tekstów autorów zaprezentowanych w dalszej części artykułu. Czasopisma objęte szczegółową analizą po tym okresie nie były przedmiotem wcześniejszej refleksji naukowej.

Pośród wielu metod i technik badawczych, którymi posiłowano się podczas pisania artykułu, na szczególną uwagę – ze względu na tak skonstruowany temat – zasługuje metoda historyczna. Dzięki jej zastosowaniu możliwe było przede wszystkim uporządkowanie chronologiczne i tematyczne prasy wychodzącej na terenie Łodzi oraz osadzenie jej analizy i określenie statusu w konkretnych okolicznościach historycznych i towarzyszących im uwarunkowaniach społecznych, politycznych, ustrojowych, ekonomicznych i kulturalnych. Kolejną

wykorzystaną techniką była metoda instytucjonalna, która umożliwia badanie prasy lokalnej z perspektywy jej fundamentów prawnych oraz postrzeganie jej działalności w kategoriach pewnego typu instytucji lokalnego komunikowania społecznego. Fundamentalną metodą zastosowaną podczas opisu i charakterystyki łódzkiej prasy była analiza jej zawartości, co nie sprowadza się tylko do identyfikacji tematyki, metody oraz formy przekazu, ale znacznie szerzej obejmuje między innymi związki przekazu z formą, ekonomią, motywacjami o charakterze polityczno-światopoglądowym (obyczaje, religia itp.).

W trakcie pisania artykułu korzystano głównie z opracowań autorów zajmujących się prasą lokalną oraz komunikowaniem lokalnym. Wśród nich znalazły się: *Prasa łódzka po II wojnie światowej. Szkic bibliograficzny* Wiesławy Kaszubiny (1992); *Nowa prasa łódzka (1989–1994)* Andrzeja Drożdża (1996); *Polskie media lokalne i sublokalne 1989–1999* Włodzimierza Chorążkiego (1999: 59–82); *Polska prasa lokalna. Typologie i społeczne funkcjonowanie* Mariana Gieruli (2000); *Prasa lokalna w województwie poznańskim w latach 1989–1998* Ryszarda Kowalczyka (1999) oraz *Wczoraj i dziś prasy lokalnej w Polsce* (2002) i *Rynek prasy lokalnej w Wielkopolsce 1990–2010. Studium medioznawczo-politologiczne* (2010) tego samego autora.

Posługiwano się także internetowym katalogiem bibliografii regionalnej opracowanej przez Bibliotekę im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi. Bazy tworzone są w Dziale Zbiorów i Bibliografii Regionalnej Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Józefa Piłsudskiego w Łodzi od 1993 roku. Wprowadzane są do nich na bieżąco opisy artykułów z gazet i prasy lokalnej, które znajdują się w posiadaniu Biblioteki¹. Ważnym źródłem są też *Materiały do bibliografii wydawnictw ciągłych Łodzi i województwa łódzkiego za lata 1999–2005* (Staniewicz-Wołowiec 2007).

Początki prasy łódzkiej²

W pierwszej połowie XIX wieku okresem pomyślności w rozwoju Łodzi był przełom lat trzydziestych i czterdziestych, kiedy miasto stało się najpoważniejszym ośrodkiem włókienniczym w Polsce, a liczba jego ludności wzrosła trzykrotnie (do 20 150 osób) w stosunku do 1830 roku (Lewicki 1971: 138). Publicyści tamtego okresu pisali wówczas o „eksplozji” Łodzi (Lewicki 1971: 138). Rozbudowujące się przedsiębiorstwa przemysłowe przyciągały imigrantów z zagranicy (głównie z Saksonii i Czech), a z ziem Królestwa rzemieślników

¹ „Baza Regionalna zawiera literaturę do roku 2001. Materiały za lata 2002–2003 znajdują się w bazie Regionalna 2. Skumulowana baza Regionalna, Regionalna 2, materiały od r. 2004 są dostępne jako Regionalna 3” (Bibliografia Regionalna 2017). Ze względu na brak klasyfikacji rzeczowej w opisie dokumentów sprzed 2004 roku zalecane jest korzystanie z baz Regionalna i Regionalna 2.

² Z powodu ograniczonych ram niniejszego opracowania większość analizowanych zjawisk zostanie jedynie zasygnalizowana. Autorka szerzej przedstawiła fakty dotyczące historii łódzkiej prasy w innych publikacjach.

i chłopów (Lewicki 1971: 121). Łódź stała się po Warszawie najludniejszym ośrodkiem przemysłu bawełnianego w kraju. Miasto w drugiej połowie XIX wieku miało charakter wielonarodowościowy, a żadna z zamieszkujących go nacji nie miała wyraźnej przewagi liczebnej. Byli to Polacy, Niemcy, Żydzi i Rosjanie (Lewicki 1971: 125). Polacy – w ogromnej większości robotnicy przemysłowi, w dużym stopniu analfabeci – nie widzieli potrzeby wydawania lokalnego pisma. Dopiero pod koniec 1863 roku, z inicjatywy miejscowego Niemca, Jana (Johanna) Petersilgego, ukazał się pierwszy tytuł prasowy „Lodzer Anzeiger – Łódzkie Ogłoszenia”. Była to gazeta dwujęzyczna, publikowana w języku polskim oraz niemieckim. Składała się głównie z komunikatów i rozporządzeń władz rosyjskich (Walicki 1999: 12). W 1865 roku Petersilge zmienił tytuł na „Lodz Zeitung – Gazeta Łódzka”, zwiększył częstotliwość pisma i wzbogacił jego treść. W 1880 roku, aby pozyskać polskich czytelników, niemiecki wydawca wprowadził stały dział polski „Kronika”, przekształcony w kwietniu 1881 roku w samodzielny dodatek tygodniowy pt. „Gazeta Łódzka”. Ta namiastka prasy istniała do 1881 roku. Miała ona ogromne znaczenie, bowiem dawała możliwość wypowiadania się polskiej inteligencji w miejscowej prasie. Stała się także bezpośrednim poprzednikiem „Dziennika Łódzkiego” (Walicki 1999: 12–13). Pierwszy numer tej gazety, noszącej tytuł „Dziennik Łódzki/pismo przemysłowe, handlowe i literackie”, pojawił się z datą 25 grudnia 1883 roku. Redakcja określiła swoje założenia następującymi słowami: „»Dziennik Łódzki« musi być zgoła odmiennym od celów i zakresu wydawnictw prowincjonalnych. Dziennik ten musi być wyrazem życia i potrzeb miejscowych mieszkańców” (Od redakcji). Pismo było gazetą silnie związaną z Łodzią i jej mieszkańcami. Pojawiały się w nim informacje miejskie, dotyczące zatrudnienia, budownictwa i problemów mieszkaniowych. Drukowano w nim też artykuły propagujące równouprawnienie kobiet w społeczeństwie, zwracano uwagę na ogromne znaczenie wykształcenia, znajomości literatury, języków obcych.

W Łodzi od 1887 roku wychodził także „Rozwój”, a od 1899 roku „Goniec Łódzki”. Dzienniki te publikowały informacje dotyczące spraw lokalnych, kronikę ekonomiczną, oświatową, kulturalną, korespondencję z terenu oraz lokalne ogłoszenia i odcinek powieściowy. Nie można pominąć też założonego w 1906 roku „Kuriera Łódzkiego”. Była to najpoważniejsza gazeta informacyjna, jednak została zawieszona przez cenzurę w 1911 roku. Później pismo ukazywało się pod zmienionym tytułem „Nowy Kurier Łódzki” (Kmieciak 1976: 89).

W sumie w latach 1905–1914 wydawano w Łodzi 40 czasopism, 12 rosyjskich i kilka niemieckich. Należały do nich pisma partii politycznych (np. Polskiej Partii Socjalistycznej – Lewicy) oraz czasopisma satyryczno-humorystyczne (np. „Filtr”) (Mikosz 2006a: 16).

Kolejne istotne zmiany na łódzkim rynku prasowym nastąpiły po 1945 roku. Były one związane z przeobrażeniami w systemie prasowym, zachodzącymi w następstwie przejęcia przez państwo drukarni i gospodarki prasowej. Wprowadzono cenzurę prewencyjną, a od 1945 roku działał Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk (Siuda 2009: 72). Przestały wychodzić gazety prywatne, wydawaniem prasy zajął się między innymi założony w 1944 roku

Instytut Prasy Spółdzielni Wydawniczo-Oświatowej (Milczarek 2010: 30). Wraz ze zmianami politycznymi w latach 1947–1953, z eliminacją opozycji i umacnianiem sił rządów komunistycznych, następowała centralizacja systemu prasowego na wzór sowiecki. Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza „Prasa” (RSW „Prasa”), połączona w 1948 roku z wydawnictwem prasowym „Wiedza”, w 1950 roku przejęła prasę „Czytelnika”, tworząc rok później Przedsiębiorstwo Kolportażu Prasy i Książki „Ruch” (Milczarek 2010: 32–33).

W latach 1945–1949 Łódź była jednym z ważniejszych ośrodków prasowych w Polsce. W pierwszych kilkunastu miesiącach tego okresu stanowiła krajowe centrum prasowo-wydawnicze. W tym czasie kształtowało się także nowe oblicze środowiska dziennikarskiego. Łódzcy dziennikarze czynnie wspierali wprowadzane reformy społeczne i gospodarcze. Ponadto łódzki ośrodek dziennikarski spełniał rolę bazy dla przedsięwzięć mających na celu zorganizowanie prasy w innych miastach, między innymi w Bydgoszczy i Gdyni (Mikosz 2006b: 127–128).

Po opuszczeniu Łodzi przez wojska hitlerowskie (19 stycznia 1945 roku) powstała pierwsza polska gazeta „Wolna Łódź”³. Najwcześniej, bo już w lutym (od 1 do 10 lutego 1945 roku) ukazało się dziesięć numerów „czytelnikowskiego” „Dziennika Łódzkiego” pod redakcją lekarza i dziennikarza Anatola Mikułki (po przerwie „Dziennik Łódzki” został wznowiony 6 lipca 1945 roku). Trzecią z kolei łódzką gazetą był „Głos Robotniczy”, pismo Polskiej Partii Robotniczej (PPR) wychodzące od 20 kwietnia 1945 roku pod redakcją Edwarda Uzdańskiego. Pod koniec tegoż roku pojawił się „Kurier Popularny. Organ Polskiej Partii Socjalistycznej” (ukazywał się od 27 października 1945 roku do grudnia 1948 roku), a łódzka popołudniówka „Express Ilustrowany” zaczęła wychodzić od 17 stycznia 1946 roku pod redakcją Konstantego Bogusławskiego. Dopiero 10 kwietnia 1948 roku zaczęto wydawać „Łódzki Dziennik Ludowy”, gazetę Stronnictwa Ludowego (SL), jako mutację „Dziennika Ludowego”; pismo wychodziło do 15 listopada 1949 roku.

Oprócz wymienionych powyżej tytułów ukazywały się w Łodzi również centralne pisma codzienne. Należały do nich: „Głos Ludu” PPR-u (w Łodzi wydawany od 14 marca 1945 roku do czerwca 1945 roku), „Rzeczpospolita”, redagowana przez Jerzego Borejszę (w Łodzi od 5 lutego do 7 lipca 1945 roku), a także „Polska Zbrojna”, wówczas dziennik Ludowego Wojska Polskiego (w Łodzi od 22 lutego 1945 roku do 2 września 1946 roku) (Kaszubina 1992: 83). Ponadto w tym okresie rozwijało się czasopiśmiennictwo łódzkie. W latach 1945–1946 pojawiło się w mieście około 50 tytułów czasopism. W 1947 roku Łódź w skali ogólnokrajowej uplasowała się na trzecim miejscu po Warszawie i Krakowie – wydawano tu około 64 tytułów, w 1948 roku – około 69 tytułów czasopism (Kaszubina 1992: 83).

Wśród pozostałych periodyków można wyróżnić: czasopisma o treści ogólnej, tygodniki i dwutygodniki (np. „Łódzki Tygodnik Demokratyczny”); czasopisma związane z przemysłowym charakterem miasta (np. „Przemysł Papierniczy”); licznie pojawiały się także czasopisma związane z nowo powstałymi ośrodkami

³ Wydano sześć numerów tej gazety.

naukowymi – uczelniami wyższymi, instytutami naukowymi, towarzystwami naukowymi (np. „Prace Polonistyczne”); czasopisma literackie, kulturalno-społeczne, związane z muzyką, teatrem, filmem, filatelistyką (np. „Książka i Kultura”); czasopisma pedagogiczne (np. „Miesięcznik Pedagogiczny”) oraz czasopisma dla dzieci i młodzieży; czasopisma wydawane przez lekarzy (np. „Na Straży Zdrowia”); czasopisma spółdzielcze i związkowe (np. „Pracownik Spółdzielczy”), a także czasopisma humorystyczne (np. „Karuzela”). Osobną, dość liczną grupę stanowiły również czasopisma społeczności żydowskiej (np. „Arbeter Cajtung”⁴) (Kaszubina 1992: 83–85).

Transformacja ustrojowa

Zakres transformacji, jakim uległa prasa po 1989 roku, odpowiadał głębokości przemian politycznych w Polsce w tym okresie. W 1990 roku uchwalono nowe regulacje prawne związane z wydawaniem prasy: zniesiono cenzurę i zlikwidowano Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. Dotychczasowy licencyjny system prasowy zamieniono na rejestracyjny. Warunkiem ukazywania się pisma zaczęła być sądowa rejestracja, co przyspieszyło zakładanie nowych tytułów, o których egzystencji zaczął decydować rynek. Na mocy uchwały sejmowej rozwiązano także koncern partyjno-państwowy RSW „Prasa – Książka – Ruch”, likwidując przy tym monopol państwa w dziedzinie kolportażu, a publikowane przez RSW pisma zostały sprzedane spółkom należącym do wydawnictw polskich i zagranicznych (Przybysz-Stawska 2012: 43). Dzięki tym zmianom prasa w Polsce, po raz pierwszy od 1945 roku, zyskała możliwość w pełni swobodnego rozwoju i ekspresji.

Nowego charakteru nabrały tytuły wydawane przed 1989 rokiem, w których doszło do zasadniczych zmian w składach redakcji. Na ten proces nałożyła się wymiana pokoleniowa, której efektem było znaczne odmłodzenie środowiska dziennikarskiego. Zrezygnowali z wykonywania zawodu bądź przestali odgrywać znaczącą rolę publicyści lojalni wobec władzy komunistycznej. Jak podkreśla Lucyna Szot, „Proces koncentracji kapitału, komercjalizacji rynku mediów znacząco wpłynęły na nowe postrzeganie funkcji dziennikarza, poprzez odejście od prób ideologicznego budowania społeczeństwa z ich udziałem, a bardziej roli dziennikarza – przewodnika opisującego i ułatwiającego zrozumienie rzeczywistości” (Szot 2010: 147).

Po 1989 roku powstawał rynek prasy zróżnicowany politycznie i merytorycznie. Zaczęły na nim działać prawa popytu i podaży, co doprowadziło do zjawiska konkurencji (Szot 2010: 156). Wymusiło to na wydawcach dostosowanie się do gustów i oczekiwań czytelników, uatrakcyjnienie treści i formuły graficznej. Konsekwencją zmian kulturowych w Polsce było pojawienie się komercyjnej prasy masowej (jak np. „Super Express”) opartej na pomysłe tabloidów, a także innych

⁴ W tłumaczeniu na język polski – „Gazeta Robotnicza”.

pism sensacyjnych i erotycznych, odwołujących się do czytelnika oczekującego niewybrednej rozrywki. Efektem ich istnienia stała się wulgaryzacja przekazu i brutalizacja języka (jako przykład można przywołać tygodnik „Nie” Jerzego Urbana). Z drugiej jednak strony ukazywały się eleganckie magazyny ilustrowane (np. „Twój Styl”, „Pani”), adresowane do środowisk lepiej sytuowanych. Poza tym pojawiło się wiele pism związanych z nowymi partiami i ugrupowaniami politycznymi, między innymi „Słowo Narodowe” (Stronnictwo Narodowe), „Sprawa Polska” (Zjednoczenie Chrześcijańsko-Narodowe), „Najwyższy Czas!” (Unia Polityki Realnej), „Gazeta Polska” (środowiska centroprawicowe). Stałe grono odbiorców zyskała również prasa katolicka, w tym „Niedziela” (Częstochowa) i „Gość Niedzielny” (Katowice). W latach dziewięćdziesiątych dynamicznie rozwijała się także prasa sublokalna. Wydawana była przez osoby prywatne, samorządy gminne, organizacje społeczne, parafie (Bajka 2000: 95).

Konsekwencją transformacji był także wzrost znaczenia prasy lokalnej i regionalnej⁵ (Michalczyk 2000: 162–163). Trudno przecenić doniosłość roli, jaką spełniała ona w tamtym czasie w budowaniu świadomego i odpowiedzialnego społeczeństwa obywatelskiego. Jej burzliwy rozwój po 1989 roku⁶ stanowi sukces polskiej demokracji, w której rozwój niezależne gazety wnoszą olbrzymi wkład. W pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych wydawano siedem dzienników regionalnych, co było „[...] zjawiskiem bezprecedensowym i szybko przerodziło się w walkę o przetrwanie” (Sonczyk 2005: 15). Oprócz tytułów wydawanych przed 1989 rokiem („Gazeta Krakowska”, „Dziennik Polski” i „Echo Krakowa”) wśród tych tytułów znalazły się też: krakowska mutacja „Gazety Wyborczej” (od 1990 roku), „Depsza” (1990–1991), „Czas Krakowski” (1990–1992) i „Małopolski Nowy Świat” (1992–1993).

Równie dynamicznie zmieniał się rynek regionalnych dzienników łódzkich. Przeobrażenia systemowe, które miały miejsce w Polsce w 1989 roku, przyczyniły się także do transformacji prasy łódzkiej. Przed 1989 rokiem ukazywały się: „Głos Robotniczy” (od 1990 roku pod tytułem „Głos Poranny”; wychodził do 1994 roku), „Dziennik Łódzki” i „Express Ilustrowany”. Pojawiły się też nowe pisma: łódzka mutacja „Gazety Wyborczej”, „Wiadomości Dnia” (od 2000 roku – połączone z „Dziennikiem Łódzkim”), „Kurier Ilustrowany” (od 1992 roku), „Nowy Świat z Piotrkowskiej” (1992–1993), łódzkie wydanie „Super Expressu” (od 1992 roku) (Drożdż 1996: 169–174).

⁵ Zasadniczym efektem procesu transformacji ustrojowo-medialnej jest ukształtowanie się systemu medialnego, który można opisać za pomocą trójkąta równobocznego, u podstawy którego leżą dominujące ilościowo media lokalne. W środkowej części znajdują się media regionalne, a na szczycie – media ogólnokrajowe.

⁶ 1 stycznia 1989 roku w Polsce ukazywało się oficjalnie zaledwie od 370 do 390 periodyków lokalnych, dekadę później było ich około 2,5 tysiąca (Chorążki 1999: 60–67).

Współczesna prasa łódzka. Kryterium zasięgu oddziaływania oraz pełnione funkcje

Łódzcy czytelnicy otrzymują bogatą ofertę tytułów prasowych o charakterze ogólnopolskim, regionalnym, lokalnym i sublokalnym. Kryterium zasięgu oddziaływania (rozpowszechniania) prasy związane jest z miejscem wydawania, redagowania, obszarem kolportażu i treścią pisma (Dziki i Chorążki 2000: 122). Wśród omawianych tytułów są zarówno dzienniki, jak i czasopisma należące do prasy ogólnopolskiej. Pisma te mają zasięg ogólnokrajowy, bez względu na to, czy ich redakcje znajdują się w centrum administracyjnym kraju (Maślanka 1976: 167). Spełniają one następujące funkcje: informacyjną, wychowawczą, rozrywkową, polityczną, społeczną, intencjonalną, organizacyjną, propagandową, agitacyjną i kontrolną (Maślanka 1976: 87–88).

Wśród omawianych czasopism znajdują się ponadto pisma regionalne, które swym obszarem nadawania obejmują województwo łódzkie (Bednarek i Mielżyńska 2010: 269). Ogółem w województwie są obecnie 44 miasta, przy czym warto zaznaczyć, że zdecydowana większość z nich (około 75%) założona została bardzo dawno temu i swe początki odnaleźć może w ostatnich dwóch stuleciach średniowiecza. Wśród owych 44 miast (z których pięć uzyskało – a najczęściej odzyskało – prawa miejskie w ostatnim trzynastowieczu) zdecydowanie przeważają niewielkie miejscowości: w 13 miasteczkach mieszka do 5 tys. osób, a w kolejnych ośmiu – od 5 do 10 tys. osób. W grupie miejscowości liczących od 10 tys. do 20 tys. mieszkańców znajduje się siedem miast, w kolejnych pięciu mieszka od 20 tys. do 30 tys. osób, zaś w trzech następnych – od 40 tys. do 50 tys. Miastami dużymi, jak na warunki regionu, są te z ludnością powyżej 50 tys. – miast takich jest sześć (Łódź, Piotrków Trybunalski, Pabianice, Tomaszów Mazowiecki, Bełchatów i Zgierz), przy czym stolica regionu jest dziewięciokrotnie większa od następnego w kolejności miasta (Szukalski 2016: 1–2). Należy też podkreślić, że województwo łódzkie jest bardzo zróżnicowane pod względem poziomu urbanizacji poszczególnych powiatów. Wśród nich znajdują się: bełchatowski, poddębicki, brzeziński, radomszczański, kutnowski, rawski, łaski, sieradzki, łęczycki, skierniewicki, łowicki, tomaszowski, łódzki wschodni, wieluński, opoczyński, wieruszowski, pabianicki, zduńskowolski, pajęczański, zgierski oraz piotrkowski (Szukalski 2016: 1).

Prasa regionalna, co podkreśla Sylwester Dziki, „[...] jest to kategoria niezwiązana z podziałem administracyjnym, lecz odnosi się do pewnego podziału etnograficznego, mającego wspólne cechy kulturowe, gospodarcze” (Dziki i Chorążki 2000: 121). Spełnia ona kilka ważnych funkcji – głównie pomaga w upowszechnianiu wyników badań naukowych, uzupełniając tym samym prasę specjalistyczną. Aktywizuje także środowiska lokalnych regionalistów amatorów, wnoszących cenną wiedzę o charakterze przyczynkarskim do poznania przeszłości poszczególnych miast i obszarów, wzbogacając tym samym dorobek badaczy profesjonalistów. Utrwala w kronikarskim zapisie aktualne życie społeczne, polityczne, gospodarcze i kulturalne, stając się w ten sposób jednym z pośrednich źródeł dla przyszłych badaczy (Dziki i Chorążki 2000: 129).

Rocznik Statystyczny Województwa Łódzkiego podaje, że w Łodzi wychodziło:

- w 2012 roku – 258 tytułów gazet i czasopism, w tym:
 - raz w tygodniu – 23 tytuły,
 - od dwóch do sześciu razy w tygodniu – 1 tytuł,
 - raz w miesiącu – 39 tytułów,
 - od dwóch do trzech razy w miesiącu – 8 tytułów,
 - raz na dwa miesiące – 22 tytuły,
 - raz w kwartale – 68 tytułów,
 - raz w półroczu – 18 tytułów,
 - raz w roku – 28 tytułów,
 - nieregularnie – 51 tytułów;
- w 2013 roku – 240 tytułów gazet i czasopism, w tym:
 - raz w tygodniu – 20 tytułów,
 - od dwóch do sześciu razy w tygodniu – 2 tytuły,
 - raz w miesiącu – 35 tytułów,
 - od dwóch do trzech razy w miesiącu – 6 tytułów,
 - raz na dwa miesiące – 19 tytułów,
 - raz w kwartale – 59 tytułów,
 - raz w półroczu – 19 tytułów,
 - raz w roku – 32 tytuły,
 - nieregularnie – 48 tytułów;
- w 2014 roku – 289 tytułów gazet i czasopism, w tym:
 - raz w tygodniu – 26 tytułów,
 - od dwóch do sześciu razy w tygodniu – 2 tytuły,
 - raz w miesiącu – 46 tytułów,
 - od dwóch do trzech razy w miesiącu – 4 tytuły,
 - raz na dwa miesiące – 16 tytułów,
 - raz w kwartale – 73 tytuły,
 - raz w półroczu – 24 tytuły,
 - raz w roku – 53 tytuły,
 - nieregularnie – 45 tytułów;
- w 2015 roku – 257 tytułów gazet i czasopism, w tym:
 - raz w tygodniu – 31 tytułów,
 - od dwóch do sześciu razy w tygodniu – 2 tytuły,
 - raz w miesiącu – 46 tytułów,
 - od dwóch do trzech razy w miesiącu – 3 tytuły,
 - raz na dwa miesiące – 17 tytułów,
 - raz w kwartale – 64 tytuły,
 - raz w półroczu – 18 tytułów,
 - raz w roku – 28 tytułów,
 - nieregularnie – 48 tytułów (Cmela i in. 2016: 249).

Łódzianie w ofercie mają też tytuły prasy lokalnej. Prasa ta wiąże się ściśle z aktualnym podziałem administracyjnym kraju (Dziki i Chorążki 2000: 121). Prasę lokalną określają następujące kryteria: zasięg oddziaływania, miejsce wydania i redagowania, faktyczny obszar kolportażu, treść pisma oraz pro-

blematyka skoncentrowana na lokalności (Bednarek i Mielżyńska 2010: 270). Do funkcji prasy o tym zasięgu zalicza się: dostarczanie wszechstronnej, bieżącej informacji lokalnej, kontrolowanie władz lokalnych, promowanie inicjatyw lokalnych, pełnienie roli trybuny społeczności lokalnej, integrowanie środowiska lokalnego, kształtowanie lokalnej opinii społecznej, kształtowanie opinii społeczeństwa, wspieranie lokalnej kultury, integrację społeczności w strukturach lokalnych i ponadlokalnych, promowanie małej ojczyzny. Ponadto prasa ta przyczynia się do edukacji ekonomiczno-gospodarczej społeczności lokalnej, pełni funkcję reklamowo-ogłoszeniową (pismo jako środek promocji dla lokalnych firm i przedsiębiorstw) oraz rozrywkową (Dziki i Chorążki 2000: 130–131). Ryszard Kowalczyk wymienia także funkcję mobilizacyjną (wpływanie na chęć sprawowania władzy na własnym terenie, kształtowanie lokalnej demokracji) (Kowalczyk 2002: 517).

Należy podkreślić, że tematyka prasy lokalnej ogniskuje się na życiu określonych terytorialnie, szczególnych wspólnot, związanych ze sobą nie tylko sąsiedztwem i ukształtowanymi na tej podstawie formalnymi związkami terytorialno-komunikacyjnymi oraz administracyjno-prawnymi, tradycją czy powiązaniem społeczno-ekonomicznymi, kulturalnymi, religijnymi, lecz przede wszystkim charakteryzujących się uformowaną na tej podstawie swą więzią, którą można nazwać społeczną więzią lokalną, mikroregionalną (subregionalną), regionalną (Gierula 2000: 32–33). Właśnie te „[...] społeczne więzi lokalne, jak i towarzysząca [...] mentalność lokalna są wyznacznikami i zarówno elementami swobodnego klimatu społecznego” (Kowalczyk 2010: 91). Prasa lokalna odpowiada głównie na potrzeby i zainteresowania miejscowego czytelnika i w związku z tym ukazuje się na obszarze relatywnie jednorodnym, czyli w miastach, gminach, powiatach, parafiach, osiedlach, wsiach. Do prasy lokalnej zalicza się też periodyki zakładowe, akademickie, szkolne, pisma środowiskowe i specjalistyczne, kolportowane na określonym terytorium, dla których właściwym odniesieniem zwykle nie jest więź terytorialna, lecz więź mentalna, środowiskowa, kulturowa, narodowa, etniczna, religijna, która łączy odbiorców (Kowalczyk 2010: 92). W konsekwencji uwarunkowań tematycznych można mówić o prasie lokalnej ogólnoinformacyjnej (uniwersalnej, różnotematycznej, skierowanej potencjalnie do każdego odbiorcy), prasie lokalnej specjalistycznej (monotematycznej, przeznaczonej dla określonej kategorii zawodu, branży) oraz prasie lokalnej środowiskowej (wyrażającej zainteresowania, potrzeby i interesy określonego środowiska społecznego) (Kowalczyk 2010: 93). Należy też dodać, że: „[...] tytuły prasowe o zasięgu lokalnym nie ograniczają się do wiernego przedstawiania wydarzeń. Często wywierają istotny wpływ na opinię publiczną, kształtują, a niejednokrotnie modelują nastroje społeczne, postawy i zachowania poszczególnych osób, grup, kręgów społecznych. Pisma lokalne mogą więc aktywizować i mobilizować społeczności lokalne lub przeciwnie – petryfikować zastany i określony ład” (Kowalczyk 1999: 6).

Łodzianom oferowane są też tytuły prasy sublokalnej. Ich zakres ogranicza się do jednej lub kilku gmin, a także do jednego miasta lub nawet jego części (Bednarek i Mielżyńska 2010: 273). W obrębie sublokalnego rynku prasowego

wyróżnia się prasę samorządową, dzielnicową oraz środowiskową (to prasa treściowo i przestrzennie związana z miejscem zamieszkania lub pracy odbiorców) (Bednarek i Mielżyńska 2010: 274). Prasa sublokalna, jak podkreślają Ignacy S. Fiut i Marcin Habryń, „[...] jest najczęściej w pełni subiektywizowana przez instytucje publiczne i municypalne, jest odbierana bardziej lub mniej oficjalnie jako ich organy prasowe. Nie ma ona ani większego zasięgu, a więc nie budzi specjalnego zainteresowania potencjalnych reklamodawców, gdyż jej czytelnictwo i nakłady są stosunkowo niewielkie” (Fiut i Habryń 2002: 94). Wśród spełnianych przez nią funkcji można wyróżnić funkcje: informacyjną, rozrywkową, propagandową i agitacyjną.

Typologia prasy ukazującej się na terenie Łodzi

Podziału prasy, która wychodzi obecnie na terenie Łodzi, można dokonać, kierując się typologią zaproponowaną w 1996 roku przez Andrzeja Drożdża. Badacz wyodrębnił następujące kategorie:

- pisma o treści ogólnej;
- pisma o tematyce politycznej (wśród nich między innymi pisma związków zawodowych i organizacji – młodzieżowych, kombatanckich, partii politycznych);
- pisma kulturalno-obyczajowe (wśród nich pisma: kulturalno-społeczne, edukacyjno-hobbystyczne, satyryczne, naturystyczno-hobbystyczne, młodzieżowe i szkolne, telewizyjne, informatory kulturalne i biuletyny organizacji i stowarzyszeń kulturalnych);
- inne (między innymi pisma: poświęcone kulturze fizycznej i sportowi, o treści fachowej i zawodowej, o tematyce biznesowo-gospodarczej, o tematyce medycznej, o treści religijnej, o treści popularnonaukowej i naukowej, a także prasę nauczycielską).

Należy jednak podkreślić, że przywołany powyżej podział był jedynie inspiracją do przeprowadzenia badań i klasyfikacja zaproponowana przez autorkę prezentowanego opracowania wiernie go nie odwzorowuje. Wynika to z faktu, że nie istnieją obecnie periodyki (np. pisma satyryczne, kombatanckie, naturystyczne i ekologiczne, sportowe, erotyczne) zaliczające się do określonych grup lub podgrup zaproponowanych przez A. Drożdża. Autorka wskazała też nowe kategorie czasopism, są to: prasa prawnicza, rolnicza, poligraficzna, pisma urzędowe, prasa parafialna oraz prasa darmowa. Należy jeszcze dodać, że w Łodzi nie wychodzi prasa adresowana do osób niepełnosprawnych i mniejszości narodowych. Proponowana klasyfikacja czasopism wydawanych w Łodzi jest zatem następująca:

1. Pisma o treści ogólnej.
2. Pisma polityczne.
3. Pisma kulturalno-obyczajowe.
4. Prasa kulturalno-społeczna.

5. Prasa edukacyjno-hobbystyczna.
6. Pisma młodzieżowe i szkolne.
7. Pisma telewizyjne.
8. Informatory kulturalne oraz biuletyny organizacji i stowarzyszeń kulturalnych.
9. Prasa sportowa.
10. Pisma o tematyce biznesowo-gospodarczej.
11. Pisma o tematyce medycznej.
12. Prasa religijna.
13. Pisma popularnonaukowe i pisma naukowe.
14. Pisma o treści fachowej i zawodowej.
15. Pisma urzędowe.
16. Prasa parafialna.
17. Pisma organizacji i stowarzyszeń.
18. Prasa darmowa.

1. Pisma o treści ogólnej – do tej grupy można zaliczyć zarówno dzienniki, jak i inne periodyki. Trzeba jednak podkreślić, że szczególne miejsce zajmuje tu prasa codzienna. Spełnia ona wiele ważnych funkcji. Wśród nich wyróżnia się (Kowalczyk 2002: 24–26): prasę codzienną informacyjną (informowanie o bieżących wydarzeniach); opiniotwórczą (kształtowanie poglądów na dane zdarzenie, sytuację itp.); mobilizacyjno-emotywną (aktywne oddziaływanie na zachowanie czytelników); socjalizacyjno-wychowawczą (prasa powinna uczyć, wychowywać); kontrolną (kontrolowanie aparatu władzy i jej poczynąń); rozrywkową (elementy dostarczające rozrywki, jak rebusy, krzyżówki, horoskopy – uatrakcyjnijają gazetę, czasopismo); reklamowo-ogłoszeniową (pozwala czytelnikom zorientować się w cenach, możliwościach, jakie daje im rynek oraz w ofertach handlowych); emotywną (polega na zaspokajaniu potrzeb psychospołecznych jednostek i zbiorowości); ostrzegawczą (informuje o niebezpieczeństwach); nadania statusu społecznego (środki masowego przekazu dostarczają czytelnikom informacji o różnych osobistościach czy środowiskach, nadając im pozytywny lub negatywny wydźwięk).

Prasa codzienna należy do grona najbardziej poczytnych pism w mieście. Dziennikami stanowiącymi podstawowy element łódzkiego rynku gazet są „Dziennik Łódzki”, „Express Ilustrowany” oraz łódzki dodatek „Gazety Wyborczej”. Do tej grupy zaliczyć należy też prasę codzienną bezpłatną⁷. „Dziennik Łódzki” jest najstarszym dziennikiem w mieście. Ma zasięg regionalny. Ukazuje się w następujących miastach: w Bełchatowie, Kutnie, Łęczycy, Łowiczu, Piotrkowie Trybunalskim, Radomsku, Sieradzu, Skierniewicach, Tomaszowie Mazowieckim, Wieluniu i Zduńskiej Woli. „Polska Dziennik Łódzki” charakteryzuje się różnorodnością materiałów informacyjnych i publicystycznych, dążąc do pogodzenia perspektywy personalnej i teoretycznej. Ponadto w gazecie można znaleźć niewielką, ograniczoną do najważniejszych tematów dawkę informacji z kraju i zagranicy.

⁷ Prasa bezpłatna zostanie omówiona w dalszej części artykułu.

Drugą cieszącą się popularnością gazetą codzienną jest „Express Ilustrowany”. Jest to dziennik o charakterze lokalnym. Ukazuje się od 1923 roku (Staniewicz-Wołowiec 2007: 28). Zasięgiem obejmuje następujące powiaty: łódzki wschodni, pabianicki, zgierski, brzeziński (Express Ilustrowany 2018). Obie gazety wydawane są przez koncern prasowy Polskapresse. Ta gazeta w bardziej wszechstronny sposób wiąże czytelnika z życiem miejskim i regionalnym. Ma charakter zbliżony do tabloidowego. Sposób selekcjonowania i prezentowania przez dziennikarzy faktów opiera się na prostocie. Redakcja pisma angażuje emocjonalnie swoich czytelników, stara się tłumaczyć zjawiska oraz akcentuje poczucie niepewności w codziennym życiu łódzian. W dzienniku dominują krótkie informacje o charakterze dramatycznym i sensacyjnym (Worsowicz 2012: 112).

W mieście dostępna jest także „Gazeta Łódzka. Codzienny dodatek Gazety Wyborczej” (koncern Agora), czyli regionalny dodatek do „Gazety Wyborczej”, który ukazuje się od 1990 roku (Staniewicz-Wołowiec 2007: 31). To dziennik bardziej ambitny w zakresie diagnozowania łódzkich problemów. Trzeba jednak podkreślić, że „Gazeta Wyborcza Łódź” nie dostarcza swoim czytelnikom dostatecznie rozszerzonej i zróżnicowanej informacji. Jej lektura stanowi raczej punkt wyjścia do dalszych poszukiwań wiadomości.

Jak podkreśla Monika Worsowicz, „Istotne znaczenie ma nie tylko oferowana czytelnikom bogata, tematycznie zróżnicowana informacja, ale przede wszystkim ambitna publicystyka, wyznaczająca perspektywę postrzegania i wartościowania problemów, którymi żyją mieszkańcy. Wydaje się zatem, że na łamach »Gazety Wyborczej Łódź«, »Polski Dziennika Łódzkiego« i »Expressu Ilustrowanego« uda się odnaleźć dowody nie tylko zaangażowania dziennikarzy w życie łódzkiej społeczności, ale i jej obraz utrwalany w wyobraźni mieszkańców miasta” (Worsowicz 2012: 112).

Tak prezentują się wyniki czytelnictwa prasy codziennej w Łodzi w 2017 roku⁸ (Polskie Badania Czytelnictwa 2017):

- „Dziennik Łódzki” – 13,3%;
- „Express Ilustrowany” – 7,1%;
- „Fakt” – 4,7%;
- „Gazeta Wyborcza” – 3,7%;
- „Super Express” – 2,9%;
- „Przegląd Sportowy” – 1,6%;
- „Nasze Miasto” – 1,2%;
- „Rzeczpospolita” – 0,9%;
- „Dziennik Gazeta Prawna” – 0,3%.

Z przytoczonych powyżej danych wynika, że największą poczytnością w mieście cieszy się prasa lokalna (czyli „Dziennik Łódzki” i „Express Ilustrowany”),

⁸ Wyniki Badania PBC za okres marzec 2017 – sierpień 2017 roku. Populacja: Polacy w wieku 15–75 lat. Wskaźnik CCS: czytelnictwo cyklu sezonowego, jako odsetek respondentów, którzy zetknęli się z tytułem (czytali go bądź przeglądali) co najmniej raz w okresie cyklu sezonowego tytułu. Wskaźnik szerokiego zasięgu tytułu wskazujący, jaki procent populacji stanowią osoby, które zetknęły się z tym tytułem choćby raz w okresie cyklu sezonowego.

prezentująca tematy związane z życiem Łodzi i okolic. Kolejne miejsce zajmuje tabloid „Fakt”. Dziennik ten jest najpopularniejszą gazetą codzienną w Polsce. Jego czytelnictwo w Polsce wynosi 10,7% (Kurdupski 2017). Na czwartym miejscu uplasowała się wspomniana „Gazeta Wyborcza”. Kolejno popularnością cieszą się tabloid „Super Express”, „Przegląd Sportowy”, gazeta bezpłatna „Nasze Miasto”, „Rzeczpospolita” i „Dziennik Gazeta Prawna”.

Do grupy pism o treści ogólnej należą też magazyny. Są to czasopisma ilustrowane, najczęściej tygodniki, o różnorodnej i urozmaiconej treści, bogato ilustrowane, wykorzystujące kolorowe ilustracje. Jest to typ prasy o ograniczonej częściowo aktualności (a więc o dużej amplitudzie periodyczności), nieposiadającej cech gazety (Maślanka 1976: 69). Zapoznając czytelnika z aktualnymi wydarzeniami politycznymi, społecznymi, gospodarczymi, a zwłaszcza szeroko rozumianą problematyką kulturalną, magazyny szczególną uwagę poświęcają dostarczaniu rozrywki. Są istotnym elementem zapełniania wolnego czasu.

Przykładem czasopisma o treści ogólnej ukazującego się w Łodzi jest tygodnik „Angora”. Jest to unikatowe pismo na polskim rynku prasowym – jedyny w kraju przegląd prasy krajowej i światowej (Owczarek 2012: 138). Pismo wydawane jest od 1990 roku i posiada już ugruntowaną pozycję i liczącą się grupę stałych czytelników. Jest liderem na rynku sprzedaży wśród tygodników społeczno-politycznych.

2. Pisma polityczne – pisma te można łączyć z wyborami, na przykład samorządowymi, prezydenckimi, parlamentarnymi (Drożdż 1996: 170). Wychodzą bezpłatnie. Przykładem jest „Łódź Zdanowskiej”. Celem pisma było przedstawienie prezydent Hanny Zdanowskiej w negatywnym świetle przed nadchodzącymi wyborami prezydenckimi w Łodzi w 2014 roku, dokonane przez jej przeciwników politycznych⁹. Drugim przykładem jest miesięcznik „Łodziak. Gazeta bezpłatna”. Ukazywał się on z ramienia Łódzkiego Porozumienia Obywatelskiego w latach 2009–2011 (Bazy katalogowe 2017).

3. Pisma kulturalno-obyczajowe – pisma te mają charakter recenzyjno-analityczny, propagują sztukę, informują o najważniejszych wydarzeniach artystycznych (Drożdż 1996: 171). Wśród nich można wskazać **pisma teatralne**, czyli ogół czasopism poświęconych tematyce teatru, jego rodzajom (np. teatr dramatyczny, operowy, amatorski, kabaret) lub wybranym dziedzinom twórczości wchodzącej w zakres teatru, takim jak: dramaturgia, scenografia i inne. Pisma te wydawane są przez rozmaite instytucje kulturalne (nierzadko przez teatry), stowarzyszenia, związki twórcze (Maślanka 1976: 55). Za przykład posłuży tu wychodzący od 1950 roku „Teatr Lalek. Nowy rocznik teatralny”. Pismo to, wydawane przez Polski Ośrodek Lalkarski Polumina w Łodzi, poświęcone jest krytyce, dokumentacji, historii i teorii teatru lalek. Ukazuje się cztery razy w roku, w wersji językowej polskiej i angielskiej, zawiera bogaty materiał ilustracyjny i fotograficzny. Periodyk, oprócz teatru lalek, swoją problematyką obejmuje także znacznie szersze rejony teatralne, między innymi teatr alternatywny, literaturę, plastykę, sztuki wizualne (Teatr Lalek).

⁹ Brakuje informacji na temat wydawcy pisma.

Ponadto do tej grupy czasopism należą **pisma literackie**. To grupa niejednorodnych periodyków, których redaktorzy zajmują się problematyką literacką i publikują utwory literackie. Są to także czasopisma o treści specjalnej (np. czasopisma naukowe) poświęcone nauce o literaturze. Jak podkreśla Julian Maślanka, „[...] za czasopismo literackie uważa się każdy periodyk, w którym systematycznie pojawiają się utwory literackie i rozważane są problemy życia literackiego” (Maślanka 1976: 41). Za przykład może posłużyć periodyk „Akant”, redagowany przez łódzką grupę artystyczno-literacką „Arterie”. Miesięcznik ten ukazuje się od 2009 roku (Miesięcznik Literacki „Akant” 2016).

4. Prasa kulturalno-społeczna – jest to grupa czasopism, w których obok recenzji książkowych publikowane są szkice poświęcone konkretnym twórcom, a także obszerniejsze teksty na temat istotnych zjawisk literackich, przemian zachodzących w ich obrębie, zmian metodologicznych, nowych impulsów ogólnokulturowych (np. przenikania się rozmaitych obiegów kultury i multimediów). Ponadto eksponowane są w nich przede wszystkim zagadnienia społeczno-polityczne, filozoficzne i ideowe, artykuły profesjonalnie przygotowywane i kierowane do węższych grup publiczności, zainteresowanych określonymi gatunkami muzyki, tańca, literatury, sztuk plastycznych, audiowizualnych i multimedialnych (Sarna 2013: 183–184). Za przykład może posłużyć „Kronika Miasta Łodzi”. Periodyk ukazuje się z inicjatywy i inspiracji samorządów lokalnych. Otrzymał 16 kwietnia 2012 roku statuetkę Nagrody Superekslibris, przyznaną przez Jury Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego. Redaktor naczelny „Kroniki”, Gustaw Romanowski, został w 2012 roku laureatem Nagrody Miasta Łodzi. „Kronika Miasta Łodzi” wydawana jest bezpłatnie przez Urząd Miasta Łodzi od 1992 roku (początkowo jako rocznik) (Romanowski 2010: 79–80). Kwartalnik cieszy się też popularnością za granicą – w Austrii, Czechach, Francji, Holandii, Stanach Zjednoczonych, Argentynie, Brazylii, Nowej Zelandii, Republice Południowej Afryki, ma stałych czytelników w Anglii, Izraelu, Niemczech i Szwecji (Romanowski 2012: 13). Egzemplarze czasopisma trafiają do Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie oraz do Jad Waszem – Instytutu Pamięci Męczenników i Bohaterów Holocaustu w Jerozolimie, a także do Instytutu Józefa Piłsudskiego w Chicago i Europejskiego Instytutu Uniwersyteckiego we Florencji.

Drugim przykładem jest „Tygiel Kultury”. To ogólnopolskie czasopismo społeczno-kulturalne publikowane w Łodzi. Ukazuje się od stycznia 1996 roku, początkowo w rytmie miesięcznym, a od 1999 roku – kwartalnym (także z dłuższymi przerwami wydawniczymi), chociaż zachowało nazwę „miesięcznik”. Czasopismo wychodzi dzięki dotacji Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Miasta Łodzi oraz pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a także firmy Amcor Polska (Staniewicz-Wołowiec 2007: 76). „Tygiel Kultury” zachowuje charakter pisma regionalnego. Jego redakcja wiele miejsca poświęca tematyce łódzkiej, dziejom miasta i regionu, jego specyfice narodowościowej i kulturowej, ale stara się również przybliżyć czytelnikowi doświadczenia innych narodów (Tatarowski 2012: 70). W tym celu wydaje zeszyty monograficzne poświęcone kulturze i życiu społecznemu w innych krajach, między innymi

kwestii bałkańskiej oraz kulturze i życiu społecznemu państw Europy Środkowej (Niemcy, Ukraina, Czechy, Litwa). Pismo cieszy się także popularnością poza granicami kraju. Jego redakcja nawiązała współpracę z artystami i literatami z innych państw (Tatarowski 2012: 70).

5. Prasa edukacyjno-hobbystyczna – w tej grupie wydawnictw ciągłych znajdują się czasopisma, których celem jest poszerzanie wiedzy z danej dziedziny, związane z określoną tematyką. Charakteryzują się one dużą amplitudą periodiczności (Maślanka 1976: 56). Przykładem jest „Wędrownik” – kwartalnik Regionalnej Pracowni Krajoznawczej PTTK w Łodzi. Pismo adresowane jest do grona odbiorców zainteresowanych tematyką Łodzi i regionu łódzkiego. W 2005 roku periodyk otrzymał wyróżnienie w III edycji Konkursu im. Mieczysława Orłowicza, organizowanego przez Polską Organizację Turystyczną przy współudziale Stowarzyszenia Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej i Klubu Publicystyki Historycznej. Ponadto w 2007 roku zajął I miejsce w kategorii: informatory krajoznawcze i foldery na XVI Ogólnopolskim Przeglądzie Książki Krajoznawczej i Turystycznej, w ramach XVIII Targów Regionów i Produktów Turystycznych Tour Salon Poznań 2007, a w 2011 roku otrzymał Nagrodę Superekslibris Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Józefa Piłsudskiego w Łodzi za całokształt dotychczasowych osiągnięć w zakresie publikacji o Ziemi Łódzkiej i Łodzi (Wędrownik 2017).

Do tej grupy zaliczyć można też **pisma rolnicze**. Mają one charakter edukacyjny. Dotyczą zagadnień związanych z produkcją rolną, zawierają wiele wskazówek na temat wypasu i pielęgnacji bydła (Wnęk 2014). Przykładem jest „W Nowej Roli. Miesięcznik Izby Rolniczej Województwa Łódzkiego”, pismo rozpowszechniane bezpłatnie wśród rolników województwa łódzkiego; ukazuje się od 2012 roku (W Nowej Roli 2017).

6. Pisma młodzieżowe i szkolne – są adresowane do uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich. Mają charakter intelektualny. Są w nich publikowane teksty informacyjne, literackie i artykuły popularnonaukowe (Szocki 1996: 118). Przykładem jest „Geniusz Siedzi w Twojej Głowie”. To kwartalnik wydawany od 20 maja 2015 roku przez Szkołę Salezjańską w Łodzi (Geniusz 2017). Inny przykład to „Flash” – pismo szkolne XVIII LO w Łodzi, które powstało w 2007 roku. Od 2011 roku „Flash” bierze udział w projekcie Junior Media¹⁰.

7. Pisma telewizyjne – są to czasopisma o charakterze edukacyjnym, których cechą wyróżniającą jest ich bliski związek z programami telewizyjnymi emitowanymi pod takimi samymi tytułami (Jarowiecki 1997: 238). Ich podstawowym celem jest „[...] dostarczanie rozrywki i zagospodarowanie wolnego czasu” (Mielczarek 2008: 79). Przykładem jest wydawany od 1999 roku półrocznik „Toya. Biuletyn informacyjny telewizji kablowej”, który w 2015 roku

¹⁰ Junior Media to edukacyjny projekt dzienników regionalnych Polska Press Grupy skierowany do szkół – uczniów i nauczycieli. Celem projektu jest przybliżenie dzieciom i młodzieży świata mediów oraz udostępnienie szkołom i placówkom kulturalno-oświatowym narzędzia do tworzenia gazetek. Organizatorem projektu Junior Media, właścicielem platformy jest Polska Press Sp. z o.o. (Junior Media 2013).

zmienił nazwę na „Toya. Magazyn abonenta” (Bazy katalogowe 2017). Pismo jest bezpłatnie dostarczane do domów użytkowników. W magazynie dostępne są informacje na temat telewizji, nowych kanałów, promocji itp. (Toya 2012).

8. Informatory kulturalne oraz biuletyny organizacji i stowarzyszeń kulturalnych – ich celem jest prezentacja wydarzeń kulturalnych odbywających się w danym mieście. Biuletyny to najczęściej małonakładowe wydawnictwa wewnętrzne różnych instytucji, ugrupowań, organizacji itp. Ich redakcje zajmują się dokumentowaniem przedsięwzięć kulturalnych, przedstawiają sylwetki artystów, charakterystyki zespołów, tworzą opracowania naukowe, recenzje. Za przykład może posłużyć „Kalejdoskop”. Pismo ukazuje się od 1974 roku (Kalejdoskop 2017). Jego celem jest prezentacja pełnego serwisu wiadomości o wydarzeniach z życia kulturalnego Łodzi. Drugim przykładem jest wychodzący od 1995 roku rocznik „Kultura. Instytucje, stowarzyszenia, zespoły artystyczne, imprezy”. Wcześniej pismo nosiło tytuł „Informator Imprez Kulturalnych Województwa Łódzkiego”. Periodyk drukowany jest przez Wydział Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi (Bazy katalogowe 2017).

9. Prasa sportowa – obecnie w Łodzi nie wychodzi żadne pismo o tematyce sportowej. W przeszłości wydawano takie tytuły, jak przykładowo „Nasza Piłka. Magazyn Łódzkiego Związku Piłki Nożnej” – pismo wydawane w 2008 roku, oraz „Widzewiak. Pismo kibiców RTS Widzew Łódź” – drukowane w latach 2000–2003 przez Ogólnopolskie Stowarzyszenie Kibiców „Tylko Widzew” (Bazy katalogowe 2017).

10. Pisma o tematyce biznesowo-gospodarczej – czasopisma te należą do grupy pism specjalistycznych. Charakteryzują się dużą amplitudą periodyczności, indywidualizmem pod względem tematycznym, obejmują różne dziedziny wiedzy. Ich cechą znaną jest specjalizacja w zakresie przekazywania wiedzy: przeznaczone są dla wąskiego kręgu odbiorców, w tym przypadku osób zainteresowanych biznesem i gospodarką (Maślanka 1976: 56). Przykładem jest „Rynek Łódzki. Lodz Market”. To miesięcznik ukazujący się w Łodzi od 2001 roku i kolportowany w ponad 200 punktach miasta (Rynek Łódzki 2013). Drugim przykładem jest „Kultura i Biznes”, choć pismo skupia się bardziej na kwestiach kulturalno-społecznych niż na tematyce biznesowo-gospodarczej. Periodyk ukazuje się od czerwca 2002 roku (Kultura i Biznes 2017). W czasopiśmie znajdują się teksty dotyczące kultury, historii, biznesu, przedsiębiorczości Polaków. Ponadto zawiera między innymi kronikę wydarzeń historycznych, informacje kulturalne i biznesowe, felietony, eseje, biografie, wspomnienia, reportaże, poezję. Wydawcą periodyku jest Fundacja Kultury i Biznesu z siedzibą w Łodzi.

11. Pisma o tematyce medycznej – są adresowane do lekarzy, farmaceutów, pielęgniarek i wszystkich osób zawodowo związanych ze służbą zdrowia. Znajdują się w nich aktualności ze świata medycyny, w tym relacje dotyczące badań naukowych oraz informacje o zbliżających się konferencjach naukowych. Wiele czasopism z tej grupy wydawanych jest przez instytucje, towarzystwa naukowe i społeczne, a także Ministerstwo Zdrowia. Wielką uwagę przykładają się w tego typu periodykach do eksportu i importu wiadomości naukowych

(Ostrowska 1989: 11–21). Za przykład posłużą dwa tytuły: „Panaceum” – periodyk wydawany od 2009 roku przez Okręgową Izbę Lekarską w Łodzi oraz wychodzący od 1999 roku „Biuletyn Okręgowej Izby Pielęgniarek i Położnych w Łodzi”, kontynuacja „Biuletynu Okręgowej Izby Pielęgniarek i Położnych Regionu Łódzkiego i Piotrkowskiego”, wydawanego w latach 1994–1999 (Biuletyn Okręgowej Izby... 2016).

12. Prasa religijna¹¹ – obejmuje głównie czasopisma poświęcone sprawom religijnym. Prasa tej kategorii albo jest ściśle religijna, albo równolegle obejmuje też tematykę świecką i ustosunkowuje się do własnych pozycji ideowych (Rygiel 2010: 159). Przykładem są „Wiadomości Archidiecezjalne Łódzkie”. Jest to publikowane od 1921 roku pismo duchowieństwa łódzkiego, wydawane przez Diecezję Łódzką (Wiadomości Archidiecezjalne Łódzkie). Drugim przykładem są „Łódzkie Studia Teologiczne”. Periodyk jest kwartalnikiem (do 2013 roku był rocznikiem), ukazuje się od 1992 roku i drukowany jest przez Wyższe Seminarium w Łodzi, które jest afiliowane do Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie i pozostaje w ścisłej współpracy z Wydziałem Teologicznym tej uczelni (Łódzkie Studia Teologiczne).

13. Pisma popularnonaukowe i pisma naukowe – periodyki popularnonaukowe są to czasopisma o treści specjalnej i czasopisma o treści ogólnej służące uprzystępnianiu wiedzy szerokim kręgom publiczności, w znaczeniu potocznym – czasopisma popularyzujące wiedzę (Maślanka 1976: 50). Zaliczyć do nich można wyżej wspomnianego „Wędrownika”. Periodyki naukowe zaś to czasopisma o treści specjalistycznej poświęcone utrwalaniu i upowszechnianiu oryginalnych wyników badań naukowych, wydawane przez instytucje naukowe; odgrywają istotną rolę w procesie integracji kręgów ludzi związanych zawodowo z nauką (Maślanka 1976: 47). Przykładem są „Acta Universitatis Lodzensis”. Jest to seria zeszytów naukowych Uniwersytetu Łódzkiego. Należą do nich między innymi „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Historica”, wydawane od 1945 roku (Acta Universitatis Lodzensis. Folia Historica 2017) lub rocznik „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Litteraria Romanica”, wydawane od 1982 roku (Acta Universitatis Lodzensis. Folia Litteraria Romanica 2017).

14. Pisma o treści fachowej i zawodowej – do tej grupy zaliczyć można **pisma akademickie**. To wszelkie czasopisma tworzone przez środowiska akademickie, a zatem zarówno przez studentów i absolwentów, jak i pracowników naukowych, dydaktycznych, administracyjnych, wydawane i sygnowane nazwą uczelni. Pisma akademickie mają przede wszystkim charakter informacyjny. Dokumentują życie szkół wyższych, prezentują polemiki, felietony, reportaże, informacje o historii regionu, miasta czy szkoły oraz artykuły o charakterze naukowym. Występują one najczęściej pod postacią, a często i pod tytułem kronik, biuletynów, aktualności, przeglądów, głosów uczelni, kurierów, wiadomości uczelnianych itd. (Kurek 2012: 1). Przykładem jest „Kronika. Pismo

¹¹ W Łodzi ukazują się w wersji papierowej tylko tytuły prasy Kościoła rzymskokatolickiego. Periodyki wydawane przez inne związki wyznaniowe, na przykład społeczność wyznawców judaizmu czy Kościoły protestanckie, ukazują się w wersji elektronicznej.

Uniwersytetu Łódzkiego”. Dwumiesięcznik ten jest publikowany od 1999 roku. Poświęcony jest pracom badawczym prowadzonym przez pracowników naukowych i studentów oraz przedsięwzięciom kulturalnym, społecznym i edukacyjnym (Kurek 2012: 2).

Do tej grupy pism można też zaliczyć **prasę studencką**. Jest ona redagowana i wydawana przez studentów. Do jej zadań należy przede wszystkim mobilizacja młodzieży studenckiej do podejmowania prób dziennikarskich oraz aktywności społecznej na rzecz własnego środowiska, a także prezentowanie twórczości literackiej, plastycznej, fotograficznej studentów (Kurek 2012: 2). Nazewnictwo prasy studenckiej znacznie różni się od tytułów prasy akademickiej. Występują tu sformułowania bardziej potoczne, niezobowiązujące, mniej sztaprowe, często o humorystycznym zabarwieniu. Przykładem jest wychodzący od 2017 roku „Głos Akademii”. Pismo wydawane jest przez studentów Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi. Czytelnicy mogą znaleźć w nim informacje dotyczące minionego roku akademickiego, a także artykuły związane z nowymi specjalizacjami, życiem studenckim, projektami badawczymi realizowanymi przez uczelnię, konferencjami itp. Drugim przykładem jest „Studencki Biuletyn Historyczny” publikowany przez Studenckie Koło Naukowe Historyków Uniwersytetu Łódzkiego. Pismo ukazuje się nieregularnie od 1999 roku (Bazy katalogowe 2017).

Ponadto w grupie tej znalazła się **prasa nauczycielska**, czyli czasopisma skierowane do nauczycieli, rodziców, uczniów oraz wszystkich osób zainteresowanych tematyką edukacyjną. Uczestniczą one w tworzeniu i doskonaleniu nowoczesnego systemu edukacji, promują inicjatywy oraz innowacyjne i skuteczne rozwiązania. Czasopisma pedagogiczne są wydawnictwami periodycznymi o częściowo ograniczonej aktualności i uniwersalności. Poświęcone są problematyce oświaty i wychowania, spełniają ważną rolę w rozwijaniu nauk pedagogicznych i dydaktyk szczegółowych oraz w upowszechnianiu kultury pedagogicznej, wiedzy o dokonujących się postępach, tak w zakresie teorii, jak i praktyki pedagogicznej. Z reguły czasopisma pedagogiczne są organami instytucji, zrzeszeń i związków nauczycielskich, grup ludzi lub organizacji pracujących programowo w dziedzinie teorii i praktyki pedagogicznej oraz oświatowej, podejmujących problematykę zawodu nauczycielskiego. Przeznaczone są przede wszystkim dla osób i instytucji zawodowo zajmujących się działalnością dydaktyczno-wychowawczą i opiekuńczą (Jarowiecki 1997: 12). Przykładem jest „Przegląd Edukacyjny”. To pierwsze po wojnie pismo nauczycieli łódzkich. Wychodzi nieprzerwanie od 1994 roku w Wojewódzkim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Łodzi. „Przegląd Edukacyjny” nawiązuje do chlubnych tradycji czasopism pedagogicznych publikowanych w Łodzi w latach międzywojennych, takich jak „Szkoła i Nauczyciel” oraz „Głos Nauczycielstwa Łódzkiego”. W piśmie podejmowane są aktualne problemy teorii i praktyki pedagogicznej. „Przegląd Edukacyjny” integruje nauczycieli, oświatowców i teoretyków nauk o wychowaniu, będąc ambasadorem łódzkiej oświaty i pedagogiki (Przegląd Edukacyjny 2009).

Do grupy pism o treści fachowej i zawodowej należy też **prasa prawnicza**. Są to magazyny dotyczące prawa polskiego i międzynarodowego, omawiające najważniejsze wydarzenia zachodzące w systemie prawnym. Zawierają one aktualne informacje, najnowsze orzecznictwo, komentarze, praktyczne materiały, formularze i wzory pism. W ramach prasy tego typu publikuje się też projekty aktów prawnych, uzasadnienia owych projektów, sprawozdania z prac rozmaitych komisji, protokoły z posiedzeń odpowiednich gremiów itp. (Redzik 2016: 798–809). Za przykład niech posłuży wydawane od 2016 roku pismo „Wprowadzamy Zmiany, czyli Kwartalnik Sekretariatu Regionalnego Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Województwa Łódzkiego”, a także „Łódzki Biuletyn Notarialny”, czyli pismo Izby Notarialnej w Łodzi, ukazujące się (nieregularnie) od 2002 roku (Łódzki Biuletyn Notarialny).

Trzeba wspomnieć też o **pismach poligraficznych**. Są to czasopisma, które oprócz artykułów poruszających problematykę ściśle poligraficzną zamieszczają prace dotyczące projektowania druków i grafiki użytkowej. Można wymienić czasopismo poświęcone zagadnieniom przemysłu poligraficznego „Poligrafika”. Pismo wydawane jest od 1947 roku (Poligrafika 2017). Na uwagę zasługuje też „Świat Druku” – miesięcznik branży poligraficznej, publikowany przez Wydawnictwo Polski Drukarz od 1993 roku (Świat Druku 2017).

15. Pisma urzędowe – są to wydawnictwa urzędowe, grupa wydawnictw zbiorowych nieperiodycznych lub periodycznych, których wydawcą jest organ władzy państwowej; zawierają przepisy o charakterze normatywnym itd. (Maślanka 1976: 57). Przykładem jest „Ziemia Łódzka – Pismo Samorządowe Województwa Łódzkiego”, publikowane od 2004 roku (Ziemia Łódzka 2011).

Zaproponowany przez Andrzeja Drożdża podział można wzbogacić jeszcze o prasę parafialną, pisma organizacji i stowarzyszeń oraz prasę bezpłatną.

16. Prasa parafialna – są to pisma związane z działalnością danej parafii. Wśród przykładów można wskazać wychodzący od 2008 roku „Dwutygodnik Parafii św. Mateusza w Łodzi »Ku Wspólnocie«” (Ku Wspólnocie 2012).

17. Pisma organizacji i stowarzyszeń – pisma zaliczone do tej grupy są związane z działalnością towarzystw, stowarzyszeń i organizacji. Przykładem jest „Informator Chemika Kolorysty”. Pismo ukazuje się od 2001 roku z ramienia Polskiego Komitetu Kolorystów (Informator Chemika Kolorysty 2016). Jego tematyka jest związana z chemiczną obróbką włókna i dziedzinami pokrewnymi (surowce włókiennicze, barwniki, a także maszyny i urządzenia do pracy w wykończalniach). W piśmie zamieszczane są też artykuły informujące o światowym postępie w technice i technologii chemicznej obróbki włókna, redakcja promuje również działalność naukowo-badawczą uczelni i instytutów.

18. Prasa darmowa¹² – pisma bezpłatne cieszą się w Łodzi dużą popularnością. Przedsiębiorcy inwestują w tę grupę prasową, bo widzą w niej duży potencjał reklamowy (Zieliński 2008: 17). Najbardziej efektywne na łódzkim rynku prasowym są te wydawnictwa, które są najsilniejsze ekonomicznie,

¹² Podane w tej części artykułu przykłady prasy bezpłatnej pochodzą z różnych lat. Przywołane tytuły mają różny zasięg i zakres.

czyli posiadają zasoby kapitałowe pozwalające im wydawać własne czasopisma i gromadzić wokół nich czytelników. Wśród przykładów można wskazać ukazujące się z ramienia Polskapresse „NaszeMiasto.pl”. Wydawcy pism darmowych, oprócz wydawania pism w wersji papierowej, uruchamiają także portale internetowe (np. NaszeMiasto.pl), dbając o to, aby czytelnicy mieli ciągły dostęp do najnowszych informacji.

Do prasy darmowej wprowadza się też dodatki tematyczne (dotyczące np. pracy, zdrowia i urody) oraz dołącza się gadżety i próbki. Ponadto, w zależności od dnia, kolumny poświęca się różnorodnej tematyce, w tym pracy, nauce, prawu czy finansom. Bywa też tak, że niektóre „gratisówki” (np. „Metrocafe”) dedykowane są coraz częściej konkretnej grupie odbiorców – przykładowo studentom („Metro Studenckie”).

Prasę bezpłatną można dzielić na wiele sposobów. Po pierwsze kryterium jej podziału jest zasięg. W Łodzi dostępne są pisma sublokalne (np. „Gazeta Lokalna – Widzew”), lokalne („Kultura i Biznes”), regionalne („NaszeMiasto.pl”) i ogólnopolskie („Metrocafe.pl”). Pisma darmowe ukazują się z różną częstotliwością (od dzienników przez tygodniki, dwutygodniki i miesięczniki do roczników). Mogą mieć też charakter okolicznościowy (jak „Kultury” – bezpłatna gazetka festiwalowa z 27 września 2007 roku wydawana z okazji Festiwalu Dialogu Czterech Kultur).

Prasa bezpłatna pełni wiele funkcji: reklamową (np. „Netto. Więcej za mniej”¹³), informacyjną („Nasze Miasto”), rozrywkową („Aktivist”¹⁴), edukacyjną („Gniazdko Domowe”¹⁵), a także estetyczną („Ziemia Łódzka”¹⁶), opiniotwórczą („Kultura i Biznes”), propagandową (wspomniany już tytuł „Łódź Zdanowskiej”) oraz kulturalną („Kultura i Biznes”) (Pisarek 2006: 62). Prasę darmową dzieli się też ze względu na rodzaj dystrybucji – rozdawana na ulicy, w miejscach uczęszczanych (kina, teatry, apteki itp.), dostępna również w rozmaitych instytucjach lub dostarczana do domów.

Zakończenie

Możliwość rozwoju prasy pozostaje w ścisłym związku z warunkami społeczno-kulturowymi. Prasa o zasięgu lokalnym ma ogromną siłę i znaczenie dla społeczeństwa. Ten środek masowego przekazu nie tylko odzwierciedla rzeczywistość, ale także ją kształtuje, a nawet kreuje. Dla osób zaangażowanych w tworzenie prasy lokalnej najważniejsze jest uchwycenie tego, co ciekawe, ważne, bulwersujące – co może zainteresować przeciętnego czytelnika

¹³ Gazetka promocyjna sieci marketów Netto.

¹⁴ Pismo dotyczące wydarzeń kulturalnych w Łodzi. Ma charakter rozrywkowo-kulturalny.

¹⁵ Kwartalnik Łódzkiego Zakładu Energetycznego. Jego wydawcy mają na celu edukowanie klientów w zakresie bezpieczeństwa użytkowania energii elektrycznej.

¹⁶ Miesięcznik wychodzący z ramienia Samorządu Województwa w 2004 roku w Łodzi. W magazynie prezentowane były na papierze kredowym wysokiej jakości zdjęcia związane z życiem miasta.

i tym samym przyciągnąć do pisma liczne grono odbiorców, zapewniając byt wydawcy i redakcji. Należy też podkreślić, że stan łódzkiego rynku prasowego zdominowany jest przez czynniki ekonomiczne. Wynika to z faktu, że „[...] świat zorganizowany jest na modłę gospodarki wielkokapitalistycznej. Jednym z ogniw tej organizacji gospodarczej jest właśnie prasa. [...] Współczesne gazety są niczym wielkie fabryki. Wymagają one dużego kapitału na założenie i ich prowadzenie” (Wolert 2005: 339, 345). Warunki produkcji nowoczesnej prasy powodują, że wydawcy¹⁷ dążą do jej koncentracji, łączą się z przedsiębiorstwami pomocniczymi, jak drukarnie, papiernie i biura prasowe. Pozwala to wysunąć wniosek, że szansę na przetrwanie mają tylko najsilniejsze i najbardziej rozbudowane przedsiębiorstwa prasowe.

Bibliografia

- Bajka, Zbigniew. 2000. Rynek mediów w Polsce. W: Bauer, Zbigniew, i Chudziński, Edward (red.). *Dziennikarstwo i świat mediów*. Kraków: Universitas, s. 83–102.
- Bednarek, Zbigniew, i Mielżyńska, Agnieszka. 2010. Media lokalne i środowiskowe. W: Pleszkun-Olejniczakowa, Elżbieta, Bachura, Joanna, i Worsowicz, Monika (red.). *O mediach i komunikacji. Skrypt dla studentów dziennikarstwa i komunikacji społecznej*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 269–280.
- Chorążki, Włodzimierz. 1999. Polskie media lokalne i sublokalne 1989–1999. *Zeszyty Prasoznawcze*, 1–2, s. 59–82.
- Cmela, Piotr Ryszard, i in. (red.). 2016. *Rocznik statystyczny województwa łódzkiego*. Łódź: Urząd Statystyczny w Łodzi.
- Drożdż, Andrzej. 1996. Nowa prasa łódzka (1989–1994). *Zeszyty Prasoznawcze*, 1–2, s. 161–177.
- Dziki, Sylwester, i Chorążki, Włodzimierz. 2000. Media lokalne i regionalne. W: Bauer, Zbigniew, i Chudziński, Edward (red.). *Dziennikarstwo i świat mediów*. Kraków: Universitas, s. 121–140.
- Fiut, Ignacy S., i Habryń, Marcin. 2002. Kapitał zagraniczny w polskiej prasie bezpłatnej. *Studia Medioznawcze*, 5 (10), s. 91–106.
- Gierula, Marian. 2000. *Polska prasa lokalna. Typologie i społeczne funkcjonowanie*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Jarowiecki, Jerzy. 1997. *Studia nad prasą polską XIX i XX wieku*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP.
- Kaszubina, Wiesława. 1992. Prasa łódzka po II wojnie światowej. Szkic bibliograficzny. *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej*, 31 (2), s. 83–86.
- Kmiecik, Zenon. 1976. Prasa polska w Królestwie Polskim i Imperium Rosyjskim w latach 1865–1904. W: Łojek, Jerzy (red.). *Prasa polska w latach 1864–1918*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. 11–57.
- Kowalczyk, Ryszard. 1999. *Prasa lokalna w województwie poznańskim w latach 1989–1998*. Poznań: Wydawnictwo Contact.
- Kowalczyk, Ryszard. 2002. *Wczoraj i dziś prasy lokalnej w Polsce*. Poznań: Agencja eSeM.
- Kowalczyk, Ryszard. 2010. *Rynek prasy lokalnej w Wielkopolsce 1990–2010. Studium medioznawczo-politologiczne*. Poznań – Opole: Wydawnictwo Naukowe Scriptorium.
- Lewicki, Stanisław. 1971. *Kariera miasta Łodzi*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- Maślanka, Julian. 1976. *Encyklopedia wiedzy o prasie*. Wrocław – Warszawa – Kraków: Ossolineum.
- Michalczyk, Stanisław. 2000. *Media lokalne w systemie komunikowania. Współczesne tendencje i uwarunkowania*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

¹⁷ Takie rozwiązanie zastosował koncern prasowy publikujący „Dziennik Łódzki” i „Express Ilustrowany”.

- Mielczarek, Tomasz. 2008. Współczesne polskie czasopisma wysokonakładowe. *Rocznik Prasoznawczy*, 2, s. 57–79.
- Mielczarek, Tomasz. 2010. Uwarunkowania prawne funkcjonowania cenzury w PRL. *Rocznik Prasoznawczy*, 4, s. 29–49.
- Mikosz, Joanna. 2006a. „Dziennik Łódzki” – tradycja i współczesność. Kalisz: Sztuka i Rynek.
- Mikosz, Joanna. 2006b. Narodziny prasy łódzkiej ze szczególnym uwzględnieniem „Dziennika Łódzkiego”. *Roczniki Historii Prasy Polskiej*, 1 (17), s. 119–131.
- Ostrowska, Teresa. 1989. Historia czasopiśmiennictwa medycznego i jego udział w rozwoju towarzystw naukowych i nauk medycznych w Polsce. *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej*, 28 (4), s. 11–21.
- Owczarek, Adam. 2012. „Angora” – ogólnopolski tygodnik przeglądowy prasy krajowej i światowej wydawany w Łodzi. W: Bogolebska, Barbara, i Mikosz, Joanna (red.). *Łódzkie media dawniej i dziś*. Łódź: Primum Verbum, s. 138–150.
- Pisarek, Walery (red). 2006. *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Universitas.
- Przybysz-Stawska, Magdalena. 2012. Kultura na łamach „Odgłosów” w latach 1991–1992. W: Bogolebska, Barbara, i Mikosz, Joanna (red.). *Łódzkie media dawniej i dziś*. Łódź: Primum Verbum, s. 43–55.
- Redzik, Adam. 2016. Czasopisma prawnicze a unifikacja prawa w Polsce międzywojennej. *Studia Iuridica Lublinensia*, 25, s. 797–809.
- Romanowski, Gustaw. 2010. Periodyk skuteczny lokalnie. Pięćdziesiąt zeszytów „Kroniki Miasta Łodzi”. *Kronika Miasta Łodzi*, 50, s. 79–86.
- Romanowski, Gustaw. 2012. Jubileusz miejskiego czasopisma. Dwadzieścia lat minęło. *Kronika Miasta Łodzi*, 1–2, s. 7–13.
- Rygiel, Beata. 2010. „Niedziela” i „Gość Niedzielny” jako przykłady tygodników katolickich. *Rocznik Bibliologiczno-Prasoznawczy*, 13, 2, s. 159–177.
- Sarna, Paweł. 2013. Czasopisma społeczno-kulturalne w perspektywie długiego trwania. W: Regrutová, Lenka, i Rusnák, Juraj (red.). *Médiá a text IV: Zborník príspevkov z vedeckého seminára 4.12.2012*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, s. 179–187.
- Siuda, Maria. 2009. Ingerencje cenzorskie jako narzędzie reglamentowania treści prasowych (na przykładzie prasy kieleckiej). *Rocznik Bibliologiczno-Prasoznawczy*, 12, 1, s. 69–99.
- Sonczyk, Wiesław. 2005. Zmiany na rynku i ewolucja formuły wydawniczej prasy codziennej w Polsce w latach 1990–2004. *Studia Medioznawcze*, 4, s. 11–25.
- Staniewicz-Wołowiec, Janina. 2007. *Materiały do bibliografii wydawnictw ciągłych Łodzi i województwa łódzkiego za lata 1999–2005*. Łódź: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi.
- Szocki, Józef. 1996. Prasa dla dzieci i młodzieży. Czytelnictwo i funkcja. *Zeszyty Prasoznawcze*, 3–4, s. 117–121.
- Szot, Lucyna. 2010. Wpływ prywatyzacji prasy regionalnej na postawy dziennikarzy. W: Wolny-Zmorszyński, Kazimierz, i in. (red.). *Radio i gazety. Transformacja polskich mediów regionalnych po 1989 roku*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 146–160.
- Szukalski, Piotr. 2016. Rozwój demograficzny miast województwa łódzkiego. *Demografia i Gerontologia Społeczna – Biuletyn Informacyjny*, 2, s. 1–4.
- Tatarowski, Konrad Witold. 2012. „Tygiel Kultury” – czasopismo i coś więcej. W: Bogolebska, Barbara, i Mikosz, Joanna (red.). *Łódzkie media dawniej i dziś*. Łódź: Primum Verbum, s. 68–76.
- Walicki, Jacek. 1999. „Dziennik Łódzki” – nasze 115-lecie. Łódź: Prasa Łódzka.
- Wnęk, Jan. 2014. Polska literatura rolnicza 1795–1918 (podręczniki, poradniki, prasa). *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, 62, 4, s. 595–612.
- Wolert, Władysław. 2005. *Szkice z dziejów prasy światowej*. Kraków: Universitas.
- Worsowicz, Monika. 2012. Łódzka piramida, czyli o trzech typach dziennika lokalnego. W: Bogolebska, Barbara, i Mikosz, Joanna (red.). *Łódzkie media dawniej i dziś*. Łódź: Primum Verbum, s. 101–115.
- Zieliński, Paweł. 2008. Młoda nisza. *Dzienniki 2008* [dodatek do miesięcznika „Press. Media, reklama, public relations”], 17, s. 18.

Źródła internetowe**Materiały dotyczące czasopism wydawanych w Łodzi**

- Acta Universitatis Lodzensis. Folia Historica. 2017. [Online]. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. Dostęp: <https://wydawnictwo.uni.lodz.pl/redakcje-czasopism/acta-universitatis-lodzensis-fovia-historica/> [8.12.2017].
- Acta Universitatis Lodzensis. Folia Litteraria Romanica. 2017. [Online]. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. Dostęp: <https://wydawnictwo.uni.lodz.pl/redakcje-czasopism/acta-universitatis-lodzensis-fovia-litteraria-romanica/> [8.12.2017].
- Bazy katalogowe. 2017. Baza: Czasopisma. [Online]. Bazy on-line Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi. Dostęp: <http://mak.wimbp.lodz.pl/index.php/bazy-katalogowe/czasopisma.html> [3.01.2018].
- Bibliografia regionalna. 2017. [Online]. Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi. Dostęp: <http://www.wbp.lodz.pl/wspolpraca-regionalna/bibliografia-regionalna.html> [12.12.2017].
- Biuletyn Okręgowej Izby Pielęgniarek i Położnych Regionu Łódzkiego i Piotrkowskiego. 2016. [Online]. NUKAT. Katalog zbiorów polskich bibliotek naukowych. Dostęp: http://katalog.nukat.edu.pl/search/query?term_1=Biuletyn+Okr%C4%99gowej+Izby+Piel%C4%99gniarek+i+Po%C5%82o%C5%BCnych+Regionu+%C5%81%C3%B3dzkiego+i+Piotrkowskiego&theme=nukat [8.12.2017].
- Express Ilustrowany. 2018. [Online]. Polska Press. Dostęp: <http://polskapress.pl/pl/portfolio/prasa/dzienniki/express-ilustrowany> [10.06.2018].
- Geniusz. 2017. *Geniusz siedzi w Twojej głowie*. [Online]. Dostęp: <http://geniusz.bosko.pl/> [8.12.2017].
- Informator Chemika Kolorysty. 2016. [Online]. NUKAT. Katalog zbiorów polskich bibliotek naukowych. Dostęp: <http://katalog.nukat.edu.pl/lib/item?id=chamo:581324&fromLocationLink=false&theme=nukat> [8.12.2017].
- Junior Media. 2013. *Informacje ogólne*. [Online]. Junior Media. Dostęp: <http://www.juniormedia.pl/jak-to-zrobic> [14.12.2017].
- Kalejdoskop. 2017. [Online]. Dostęp: <http://www.e-kalejdoskop.pl/> [2.10.2017].
- Ku Wspólnocie. 2012. [Online]. Dostęp: <http://docplayer.pl/20173835-Dwutygodnik-parafii-sw-mateusza-w-lodzi-ku-wspolnocie-www-parafiamateusza-com-numer-2-2012-610-22-stycznia-2012-r.html> [2.01.2018].
- Kultura i Biznes. 2017. [Online]. Kultura i Biznes. Magazyn kulturalno-społeczny. Dostęp: <http://kulturaibiznes.pl/> [30.11.2017].
- Łódzki Biuletyn Notarialny. [Online]. Biblioteki UŚ i UE Katowice. Dostęp: <https://integro.ciniba.edu.pl/integro/192403785452/czasopismo/łódzki-biuletyn-notarialny?contrast=default> [8.12.2017].
- Łódzkie Studia Teologiczne. [Online]. Dostęp: <http://archidiecezja.lodz.pl/lst/> [8.12.2017].
- Miesięcznik Literacki „Akant”. 2016. [Online]. Dostęp: <http://www.akant.org/> [8.12.2017].
- Od redakcji. *Dziennik Łódzki. Pismo przemysłowe, handlowe i literackie* 1883, 1, s. 1. [Online]. Biblioteka Cyfrowa Regionalia Ziemi Łódzkiej. Dostęp: <http://bc.wbp.lodz.pl/dlibra/publication/129?tab=1> [8.12.2017].
- Poligrafika. 2017. [Online]. Poligrafika.pl. Dostęp: <http://poligrafika.pl/> [8.12.2017].
- Polskie Badania Czytelnictwa. 2017. *Rynek prasowy. Ogólnopolskie badania czytelnictwa prasy*. [Online]. Dostęp: <http://www.pbc.pl/rynek-prasowy/raporty-pbc/dzienniki/> [10.06.2018].
- Przegląd Edukacyjny. 2009. [Online]. Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Łodzi. Dostęp: http://www.wodn.lodz.pl/wodn/index.php?option=com_content&view=article&id=51&Itemid=73 [8.12.2017].
- Rynek Łódzki. 2013. *Informacje*. [Online]. Rynek Łódzki. Lodz Market. Dostęp: https://www.facebook.com/pg/ryneklodzki/about/?ref=page_internal [08.12.2017].
- Świat Druku. 2017. [Online]. Świat Druku. The World of Printing. Dostęp: <http://www.swiatdruku.eu/Swiat-DRUKU> [8.12.2017].
- Teatr Lalek. [Online]. Czasopisma Instytutu Książki. Dostęp: <http://czasopisma-ik.pl/index.php/nasze-czasopisma/wspolwydawane/teatr-lalek> [8.12.2017].
- Toya. 2012. *Zapraszamy do lektury on-line najnowszego Magazynu Abonenta*. [Online]. Dostęp: <https://www.facebook.com/GrupaTOYA/posts/288843091232889> [8.12.2017].
- W Nowej Roli. 2017. [Online]. Izba Rolnicza. Dostęp: <http://www.izbarolnicza.lodz.pl/content/w-nowej-rolu> [8.12.2017].

- Wędrownik. 2017. *Informacje*. [Online]. Wędrownik – Kwartalnik Krajoznawczy RPK PTTK w Łodzi. Dostęp: https://www.facebook.com/pg/wedrownik.pttk/about/?ref=page_internal [30.11.2017].
- Wiadomości Archidiecezjalne Łódzkie. [Online]. NUKAT. Katalog zbiorów polskich bibliotek naukowych. Dostęp: <http://katalog.nukat.edu.pl/lib/item?id=chamo:20880&fromLocationLink=false&theme=nukat> [8.12.2017].
- Ziemia Łódzka. 2011. [Online]. Serwis informacyjny województwa łódzkiego. Dostęp: <http://www.pokl.lodzkie.pl/wps/wcm/connect/lodzkie/ziemia/Redakcja/> [8.12.2017].

Pozostałe publikacje internetowe

- Kurdupski, Michał. 2017. *Duży spadek czytelnictwa „Faktu” i „Gazety Wyborczej” w I półroczu. „Przegląd Sportowy” wyprzedził „Super Express”*. [Online]. Wirtualne Media. Dostęp: <http://www.wirtualnemedia.pl/artukul/duzy-spadek-czytelnictwa-faktu-i-gazety-wyborczej-i-polro-cze-2017> [3.01.2018].
- Kurek, Olga. 2012. Media studenckie w Polsce. *Komunikacja Społeczna. Kwartalnik internetowy*, 1, s. 56–67. [Online]. Dostęp: <http://socialcommunication.edu.pl/wp-content/uploads/2016/02/125-KOMUNIKACJA-SPO%5C%81ECZNA-nr-1-2012.pdf> [5.03.2017].

Streszczenie

Artykuł został napisany w celu zaprezentowania współczesnego łódzkiego rynku prasowego. Publikacja składa się z trzech części. W pierwszej omówiono proces kształtowania się prasy w Łodzi do 1989 roku, dokonano charakterystyki i typologii tytułów ukazujących się w tamtym czasie. Następnie pokazano efekty przeobrażeń prasy po upadku komunizmu i jego wpływ na zawartość merytoryczną tego medium. W dalszej części wyróżniono kryterium zasięgu oddziaływania współczesnej prasy łódzkiej oraz pełnione przez nią funkcje. Ponadto dokonano typologii i charakterystyki tytułów prasy wydawanych na terenie miasta.

Characteristics of the Lodz Polish Press Market: Bibliographic Draft

Summary

This article was written to present the contemporary Lodz press market. The publication consists of three parts. The first part discusses the press market formation process in Lodz until 1989; the author performed the characteristics and typology of titles appearing that time. Next, the effects of press transformations after the end of communism are presented and show its impact on the substantive content of this medium. In the next part of the article, the contemporary Lodz press impact criteria and their functions are distinguished. In addition, the author presents the typology and characteristics of press titles currently published in the city.